Urša Ogrin

ŽENSKE IN ALKOHOLIZEM

UVOD

V zahodnem svetu je alkoholizem velik problem. Komaj 12% svetovnega prebivalstva, ki ga sestavljajo Evropejci, popijejo 50% vsega alkohola, ki ga vsako leto pridelajo na svetu. Kar pa zadeva pijansko vedenje, kažejo razlicne kulture različne vzorce. Kot pravi Dwight Heath, profesor na univerzi Banon na Rhode Islandu in vodilni strokovnjak za antropologijo alkohola, pozna alkoholne pijače večina družb, le malo pa jih ima težave z alkoholizmom ali vsaj s pogostim opijanjem, četudi sta pitje in pijanost običajna (Vines 1995).

Vzrok za to je najverjetneje v verovanjih o alkoholu. V zahodni kulturi smo vajeni gledati nase kot na živali, alkohol pa naj bi bil uničevalec zadržkov, ki nas delajo civilizirane. Ko smo pijani, lahko postanemo nasilni, promiskuitetni, blebetavi ali preplavljeni s čustvi, izgubimo torej nadzor nad seboj. To prepričanje zagovarjajo zlasti tisti, ki zatrjujejo, da vse vedenjske spremembe povzroča kemično delovanje alkohola na možgane. Če pa si ogledamo pitje v drugih kulturah, vidimo, da alkohol v telesu ne pomeni nujno, da bodo »popustile zavore«. Dejstvo je, da v številnih evropskih družbah ne povezujejo pijanosti z izgubo nadzora.

Ljudje se velikokrat počutijo ali vedejo, kot bi bili pijani, četudi so popili zelo malo. Tako sta že pred več kot 20 leti sociologa C. MacAndrow in K. Edgeston zapisala, da ima družba tako pijansko vedenje, kakršno si zasluži; kajti ljudje se naučijo, kako se morajo vesti, kadar so pijani (*ibid.*). Zato se vedenje od alkohola omamljenih ljudi močno razlikuje od ene do druge kulture, od ene zgodovinske dobe do druge.

Ljudje živijo in odraščajo v določeni kulturi, se naučijo, kar družba ve o pitju in pijanosti, ter vsrkajo mnogovrstne socialne pomene tega počutja. Ker ravnajo v skladu s tem znanjem, kot ustreza njihovemu občutku za identiteto in vrednote, postanejo živ dokaz za implicitno vedenje družbe o alkoholu.

Seveda se ljudje razlikujejo po dovzetnosti za alkohol. Stari pivci prenesejo več kot novinci, moški občutijo posledice pozneje kot ženske. Morda obstajajo tudi etnične razlike, čeprav ni zanesljivih podatkov. Zanimiva pa je univerzalna percepcija, ki je značilna za pitje. Medicinska razlaga skrči to na biokemično odvisnost, vendar gre pri tem najbrž za kaj več. Nekateri strokovnjaki menijo, da je pijanost premor, v katerem se normalne zahteve po odgovornosti začasno umaknejo. Pitje omogoča premor in imunost pred vsakdanjimi omejitvami družbenega življenja. Profesor sociologije J. Gustfield iz Kalifornije pravi, da pomeni pitje v Severni Ameriki prehod iz dela v prosti čas (*ibid.*).

Alkohol je v mnogih kulturah tudi pomembna družabna priložnost. To velja v veliki meri npr. za Rome. Antropolog Vines pravi, da je na Madžarskem alkohol središče družabnega življenja (*ibid.*). Prav delitev pijače naj bi spodbujala občutek pripadnosti v ohlapno stkani skupini romskih družin.

Skupno popivanje je za romske moške način, kako redno potrjujejo dobre

namene in privrženost romski identiteti, v precejšnjo nejevoljo madžarske države.

Antropološke raziskave so v številnih skupnostih pokazale, da skupno pitje moških utrjuje identiteto moških kot moških in ustvari občutke tovarištva in enotnosti. Zato je pitje žensk v taki kulturi toliko bolj nesprejemljivo in dvojno diskriminirano. S pitjem ženske vstopajo v moški svet in podirajo obrambe, ki so jih zgradili moški. Za ženske je po vsej podeželski in polmestni Evropi pitje alkohola na splošno omejeno na dom ali družinska praznovanja.

Celo madžarski Romi, ki veliko pijejo, pričakujejo od žensk, da ne bodo pile preveč, tiste pa, ki rade zvrnejo kozarček, si morajo zato izmišljati razna opravičila; da tako preženejo bolečine, se ogrejejo na mrzel dan ipd. Še hujše omejitve veljajo za ženske pred menopavzo. Ob tem pravijo, da se bo tista, ki se nenadzorovano in preveč odkrito predaja pijači, enako brez zadržkov spolno prepustila drugemu moškemu (*ibid.*).

Od žensk se namreč ne pričakuje, da bodo v pijači iskale transcendenco, niti da bodo kdaj izstopile iz utesnjujoče vsakdanje vloge. Ženske v tradicionalnih evropskih družbah si občutek družabništva in tovarištva ustvarijo na ženskih srečanjih. Gre za produktiven čas, drugačen od tistega, ki ga moški preživijo v pivnicah. Kadar se ženske zberejo in kaj popijejo, so hkrati zaposlene z ročnimi deli, pripravljenjem ali prodajanjem hrane, kmetijskih in drugih izdelkov (*ibid.*). Njihova identiteta je povezana z družino.

V socialni stroki praktično niso govorili o ženskah, ki pijejo alkohol, do okoli leta 1970. K različnemu obravnavanju žensk in moških je prispevalo zlasti feministično gibanje. Diagnozo alkoholizem so začeli uporabljati sredi 19. st. v pomenu bolezni, ki jo povzroča alkohol. Povezovali so jo s psihozo in drugimi psihiatričnimi diagnozami. Alkoholizem je tako postal pomembna paradigma v sklopu duševnih bolezni. Pomembna je zlasti beseda odvisnost, ki so jo začeli množično uporabljati šele v 19. st. Ideja o odvisnosti se je začela razvijati v ZDA in je bila povezana zlasti s protestantsko idejo o samoobvladovanju. Po tej teoriji naj bi imeli odvisneži bolezen volje, saj se ne morejo obvladati, izgubili naj bi kontrolo nad svojim vedenjem in obnašanjem. Odvisnost so povezovali z nečim, kar je del zla.

V 19. st. je obstajalo v ZDA močno gibanje z imenom *Temperence Movement*, ki je ustvarilo pojmovanje o alkoholu kot o močni substanci, ki lahko povzroči najrazličnejše negativne socialne posledice. V ospredju ni bil več sam alkohol kot droga, temveč posamezniki, ki so postali odvisni. Tudi v Veliki Britaniji in v drugih delih Evrope so pijance diagnosticirali kot alkoholike in odvisneže. Proti koncu 19. stoletja in na začetku 20. stoletja se je razširila ideologija zdrave družbe, ki je obsojala vsakršne odklone. Poudarjali so duševno higieno in odstranitev vseh, ki se niso obnašali v skladu s pravili, ki jih je zahtevala ekonomska učinkovitost. Alkoholizem je bil skupaj z nekaterimi boleznimi (npr. tuberkulozo) obravnavan kot sinonim za rasne degeneracije in narodne odklone. Vse te bolezni so strokovnjaki pripisovali zlasti nižjim razredom in revnejšim ljudem. Na splošno bi lahko rekli, da je postalo pitje problem, ko je začelo uživati alkohol vedno več ljudi iz delavskega razreda. Ko pa je tudi srednji razred začel pogosteje uživati alkohol, je postalo pitje nemoralno. Tako je postal alkoholizem kulturno in zgodovinsko specifičen moralni problem.

KULTURNA RAZNOVRSTNOST IN ZGODOVINSKI PREGLED ALKOHOLIZMA PRI ŽENSKAH

Razumevanje alkohola se je spremenilo, ko so ga začeli gledati v kontekstu kulture. K temu so pripomogli zlasti antropologi. Eno najboljših antropoloških ugotovitev o alkoholu je v 60. letih zapisal Mandebann (1994: 10):

> Ko človek dvigne čašo, niso pomembne le njena vsebina, količina ali okoliščine, ki so ga navedle, da je dvignil čašo, temveč zlasti to, ali ga bo vsebina razvedrila ali omamila, ali bo povzročila naklonje-

nost ali agresijo, ali ga bo pomirila ali povzročila vznesenost. Te in še druge kulturne oznake se dotaknejo človeka, še preden pride čaša do ustnic.

Antropologija dokazuje, da ni ničesar, kar ne bi bilo povezano s kulturo. Tako tudi o alkoholizmu ne moremo govoriti, če ga ne obravnavamo v konteksu kulture, kjer ga raziskujemo. Tudi stanje opitosti je v različnih kulturah različno definirano. Kar v eni kulturi že velja za opitost, lahko v drugi velja za nekaj vsakdanjega. Enako velja tudi za pivsko vedenje. Ponekod bo določeno vedenje obravnavano kot posledica alkohola in bo opredeljeno kot nemoralno, v drugi kulturi pa bo to vedenje povsem v skladu s pravili družbe. Pivsko vedenje je torej naučeno vedenje. Veliko ljudi povezuje alkohol in agresivno vedenje. Vendar pa ta povezava velja le v kulturah, kjer je agresivno vedenje izraz moškosti, ne pa v kulturah, kjer ni.

Poglejmo nekaj kulturnih vzorcev pri uživanju alkoholizma po svetu. Ženske v zahodni Franciji do druge 2. svetovne vojne niso smele zahajati v gostilne. O ženskem pitju se sploh ni govorilo. Ženske so morale skrbeti za dom in za to, da njihovi možje niso preveč pili. Bile so odgovorne za pitje svojih mož. Če je mož pil in razgrajal po gostilni, je bila zato v glavnem kriva njegova žena, ker ni poskrbela, da bi pil zmerno. Šele po 2. svetovni vojni, še bolj pa po letu 1960, so začele tudi ženske zahajati v »boljše lokale«. V navadne vaške gostilne se ženskam ni spodobilo zahajati. Ti lokali so bili klubi, v katerih so se zadrževali zlasti mladi ljudje. Pile so lahko le lahko pivo in eksotične koktaile ter kadile uvožene cigarete. Vaške gostilne pa so ostale še naprej rezervirane le za moške. V njih so moški razpravljali o svojih težavah. Bile so središče njihovega družabnega življenja.

Škotska je znana po pitju whiskyja, ki je tudi njihova narodna pijača. Moški je pravi moški, če pije. Pitje sodi k videzu moža in potrjuje njegovo možatost. Pijana ženska je nekaj povsem nesprejemljivega, nespodobna in podla. V raziskavi je 90% respondentov navedlo, da je pijana ženska veliko hujša zadeva kot pijan moški (McDonald 1994). Ženske, ki pijejo, to počnejo navadno doma ali na skritih krajih, saj je pitje zanje sramota. Moški zaradi pitja velikokrat izgubijo službo ali vozniško dovoljenje, kar ogrozi že tako slabo ekonomsko stanje, ki je značilno za to področje. Moški alkoholizem je tudi eden glavnih razlogov za ločitev. Moški in ženske sedijo v gostilnah navadno ločeno. Na eni strani moški, na drugi ženske, vmes pa so mladi pari. Moški in ženske se razlikujejo tudi po vrsti pijače, moški pijejo whisky, ženske pa sherry in druge »ženske pijače«.

Na Japonskem je navada, da gredo moški v mestu po koncu službe v lokal. Kdor se ne udeležuje teh družabnih srečanj, povezanih s pitjem alkohola (saki), ne pripada sodelavcem. To je ustaljena obveznost. V lokalih prihaja do sklepanja poslov in navezovanja trajnejših poslovnih sodelovanj. Tisti, ki ne pijejo in se ne udeležujejo družabnih srečanj, veljajo za stigmatizirane. Pitje sodi k pozitivnemu socialnemu statusu. V lokalih se moški sprostijo od vsakodnevnega stresa, ki ga doživljajo pri delu. Žensk v takih lokalih navadno ni, razen natakaric in gejš, ki dodatno razbremenijo moške. Gejše morajo skrbeti za dobro počutje gostov. Ob tem velikokrat tudi pijejo, kar je razlog za njihov alkoholizem. Na deželi pa je med moškimi in ženskami velika ločnica. Poleg nekaterih skupnih slovesnosti, kot je poroka, obstajajo posebne ženske skupine, sestavljene iz mladih poročenih žensk, ki se občasno dobijo in gredo v lokal. Na deželi je znano »kuhinjsko pitje« — gre za ženske, ki pijejo same doma, lahko tudi več žensk skupaj. Pitje je na Japonskem sprejemljivo in o njem ne govorijo kot o problemu. V večini primerov tudi zdravniki ne uporabljajo diagnoze alkoholik. Človeka, ki je odvisen od alkohola, največkrat opredelijo kot psihotika in ga pošljejo v psihiatrično bolnico, kjer ga zdravijo s psihofarmaki. Alkoholizem je na Japonskem bolj moralna kot medicinska obsodba. To še zlasti velja za ženske, v glavnem gospodinje, ki se vdajajo omenjenemu »kuhinjskemu pitju«. Med njimi

so pogosti samomori: leta 1985, na primer, je bil razlog za samomor v 27,6% primerih alkoholizem.

V publikaciji, ki jo je leta 1990 izdala Svetovna zdravstvena organizacija, je poudarjeno, da sestavljajo ženske močno rizično skupino, kar zadeva alkoholizem. Zadnja mednarodna poročila pa so zavrnila teorijo, po kateri bi bile ženske tako zelo rizična skupina glede alkohola in sklenila, da se porast alkohola pri ženskah v zadnjih 20. letih ni veliko spremenil. To so dokazale tudi raziskave v različnih državah (Thom 1994: 33).

Konec 19. in v začetku 20. stoletja je bilo zelo razširjeno gibanje za evgeniko; razlog je bil velika smrtnost otrok in naraščanje bolezni v delavskem razredu, vse to pa bi lahko ogrozilo gospodarstvo. Zato so se pri iskanju krivca osredotočili zlasti na ženske, ki naj bi povzročale degeneracijo rase. Glavni cilj reforme je bil opredelitev, da je žensko pitje povezano z nemoralnim obnašanjem (prostitucijo) in da gre za način življenja delavskega razreda. Pri tem so sodelovali zdravniki, razne zdravstvene organizacije, dobrodelne ustanove in organizacije, ki so jih vodile ugledne dame. Poudarjali so, da mora biti ženska dobra gospodinja in mati, zato so zanje organizirali razne tečaje o vzgoji otrok, higieni, gospodinjstvu, čistem mleku itn.

Na začetku 20. stoletja so bila napisana številna poročila o zanesljivih dokazih, da se med ženskami širi alkoholizem. Veliko strokovnjakov je menilo, da ženske sodijo v bolj rizično skupino kot moški, kar zadeva alkoholizem, zaradi dveh razlogov: ker so bolj občutljive in hitreje zapadejo v razna živčna duševna stanja in ker jim v dnevih, ko so bolj živčne, pomaga prav alkohol.

To pa je spet eden od kazalcev dvojne morale. Ženske naj bi bile že po naravi občutljivejše, ne vodi jih razum kot moške in niso sposobne samokontrole. Če veljajo za moške razum, kultura, obvladovanje, delo, veljajo za ženske narava, čustva, neobvladanje, družina.

Pretirano poudarjanje porasta alkoholizma pri ženskah je bilo ob koncu 19. in začetku 20. st. zlasti posledica političnih in ekonomskih vplivov. Ti so prispevali tudi k oblikovanju ideologije materinstva, pri čemer so povsem zanemarili vplive okolja in socialnih dejavnikov, maksimalizirali pa so idejo o nemoralnem ženskem obnašanjem, ki ustvarja socialne probleme.

V poznih 50. letih tega stoletja so se spet v splošnem bolj osredotočili na moške in zlasti na skupino moških, ki veljajo za alkoholike. Ženske so pri tem spet stopile v ozadje, tako pri raziskavah kakor kot uporabnice raznih zdravstvenih uslug.

Šele sredi 70. let so znova začeli več proučevati alkoholizem pri ženskah. K temu je prispeval feminizem. Novi feminizem se je začel sredi 60. let zelo zanimati za žensko zdravje in je kritiziral ortodoksni medicinski način obravnavanja žensk. Poudarjali so pravico svobodnega ravnanja žensk s svojim telesom. Ženska gibanja so pregledala razne ustanove, ki so bile namenjene zdravljenju in »urejanju« alkoholičark, ter kritizirale neustrezne oblike pomoči socialnih služb, ki niso upoštevale specifičnih potreb žensk. »Ženska ni samo moški brez penisa«. Zato potrebuje tudi v primeru alkoholizma specifične službe in usluge, ki bodo upoštevale potrebe žensk (*ibid.*: 37). Feministično gibanje je pripomoglo, da so začeli na alkoholizem gledati kot na splošen zdravstveni problem, ki zadeva tako moške kot ženske.

Tako so v Londonu okoli leta 1960 ustanovili *Camberwell Council on Alkoholium*. Zavedali so se, da je zelo malo pravih informacij in znanja o alkoholizmu pri ženskah. Začeli so organizirati razne seminarje in ustanavljati skupine, ki so zbirale podatke o alkoholizmu pri ženskah, ga analizirale in o ugotovitvah obveščale širši krog ljudi. Njihovo delo je bilo zelo uspešno, dobili so tudi razna priznanja, člane skupine pa so vabili na konference. Informacije, ki so jih zbrali, so objavljali v časopisih, po radiu in tudi v obliki raznih odrskih del, da bi jih razumel čim širši krog ljudi. Leta 1960 so organizirali tudi mednarodni simpozij.

Ko so začeli več pisati in govoriti o alkoholizmu pri ženskah, so v raznih socialnih službah opazili, da za pomoč zaproša vse več žensk. V nekem zavetišču v Angliji so opazili, da je bilo okoli leta 1960 razmerje med moškimi in ženskami, ki imajo težave z alkoholom, 7:1, od leta 1976 pa je bilo razmerje ena ženska na tri moške (*ibid.*: 41). Tudi pri anonimnih alkoholikih so poročali, da se je v njihovih skupinah zelo povečalo članstvo žensk, tako da se je razmerje od dveh žensk na sedem moških premaknilo na 1:1.

Pri tem pa je vedno bolj prišla v ospredje tudi neučinkovitost in neustreznost služb, ki dajejo pomoč. Službe niso upoštevale specifičnih potreb, ki jih imajo ženske. Pri tem je pomembno feministično načelo, da je treba ženskam pomagati, da se vrednotijo tako, kot same hočejo, in ne tako, kot jih vrednoti tradicionalni pogled. Organizirali so nove službe in poseben centre za ženske, ki imajo težave z alkoholom. Ti centri so dajali ženskam razne usluge, informacije in tudi možnost nastanitve za čas zdravljenja.

Če na kratko povzamemo zgodovinski pregled, lahko rečemo, da so ob koncu 19. in na začetku 20. st. razni teoretiki poudarjali zlasti zdravje naroda v celoti. Ženske so bile odgovorne za narodno blagostanje in vzgojo zdravih otrok, njihov morebitni alkoholizem pa je bil obravnavan kot odklonilno vedenje, ki onemogoča ustvarjanje zdravega naroda. Šele v 70. letih so začeli pod vplivom feminističnega gibanja govoriti o alkoholizmu pri ženskah predvsem v povezavi z zdravjem samih žensk in njihovim počutjem, ne le v povezavi z narodovim zdravjem. Poudarjali so tudi pomen socialnih in ekonomskih okoliščin, v katerih se nahaja ženska, ki pije. Začeli so podpirati ženske pri reševanju njihovih težav in pri spremembi zanje neugodnih okoliščin in jih niso silili, da se prilagodijo. Saj je eden od načinov prilagajanja na neustrezne okoliščine tudi alkoholizem, ki olajšuje preživetje.

Pri obravnavanju alkoholizma žensk prihaja tudi do razmišljanja o ženskem položaju v družbi, o njeni vlogi. Gre za spreminjanje njenega statusa. Ženska ni le mati in gospodinja, temveč opravlja se veliko drugih nalog. Ob tem se zastavlja vprašanje o njenih pravicah in enakopravnosti z moškim na vseh ravneh življenja. Zato je povsem neustrezno opredeljevati ženske za »močno rizično skupino«, kar zadeva alkoholizem. Moški in ženske so zanj enako dovzetni.

Obravnavanje žensk kot dovzetnejših za alkoholizem je le kazalec dvojne diskriminacije, ki jo doživljajo ženske, ki pijejo. Zaradi te dvojne diskriminacije odvisnost žensk v naspotju z odvisnostjo moških velja za socialni problem. Čeprav je odvisnost žensk lahka odvisnost, saj je praviloma neopazna in nemoteča. Gre za odgovor na vsakdanje stiske z molkom.

ZNAČILNOSTI IN POSLEDICE ALKOHOLIZMA PRI ŽENSKAH

Vsakdanja realnost žensk že vsebuje odvisnost, saj posameznice zaradi socializacije ne prepoznavajo priložnosti za življenske spremembe, ali pa zares nimajo takih priložnosti (Zaviršek 1994: 181). Ženska odvisnost postane ne le vprašanje legalnosti in medicinske sprejemljivosti, temveč moralno vprašanje, ki reproducira dvojno diskriminacijo. Razlog, da je alkoholizem pri ženskah iz povsem zasebnega problema postal socialni problem, je mogoče iskati zlasti v povezavi s političnimi in socialnimi okoliščanimi in z idejami, povezanimi s spolom in ženskim položajem v družbi.

Socializacijski vzorci, ki lahko pripeljejo ženske v alkoholizem in jih je Martin Selingman opredelil s skupnim pojmom »naučena nemoč«, so naslednji:

1. Šibka samozavest onemogoča ženski, da bi iskala prostore, v katerih bi zadovoljila svoje potrebe, in jih spodbuja, da iščejo krivdo v svoji notranjosti.

2. Posameznica prepoznava sebe v odnosih z drugimi.

3. Ženska postavlja potrebe drugih ljudi pred svoje potrebe.

4. Prepoved izražanja jeze povzroča, da se ženske ne naučijo odkrito izraziti jeze; namesto tega se pogosto obrnejo

vase in razvijejo občutek nesposobnosti, ki je povezan s strahom pred odkrito izraženim konfliktom (*ibid.*: 181).

Ženske so bile včasih odrinjene iz javnega življenja. Niso smele same zahajati v gostilne, kaj šele piti in kaditi. Kljub temu, da je danes ženska v naši družbi formalno enakopravna, ljudje alkoholičarke navadno bolj obsojajo kot alkoholike. Alkohol, ki stigmatizira moškega kot odvisneža in v simbolnem smislu okuženega, stigmatizira žensko poleg tega tudi kot tisto, ki zaradi svoje spolne vloge okuži ne le sebe, temveč tudi otroke in okolico. Ženska odvisnost ni le vprašanje legitimnosti, gre za dvojno diskriminacijo prizadete.

/Mlada brezposelna ženska:/ Sicer pa, če bi bila moški, ne bi nobenega soseda motilo, da kaj popijem.

/Mlada brezposelna ženska:/ Moški in ženske rečejo, da je pijana ženska veliko bolj grozna od pijanega moškega.

Nagnjenost k popivanju in alkoholizmu je pri obeh spolih enaka. Različne teorije pa govorijo o večji fiziološki ranljivosti žensk za alkoholizem (telo ženske hitreje reagira na alkohol, toleranca pri ženskah je nižja, okvara organov pri ženskah je večja kot pri moških). V Sloveniji pride na 9 zdravljenih alkoholikov ena ženska (Razboršek, Krištof 1968: 20). To razmerje je v nekaterih državah še nižje (npr. Škotska 1:3). Leta 1989 je bil alkoholizem pri moških v 81,2% primerov vzrok za sprejem na psihiatrično kliniko v Polju. Pri ženskah je bil vzrok v 18,8% (Zaviršek 1993). Na alkohološkem oddelku Centra za mentalno zdravje v Ljubljani je bilo istega leta prvič sprejetih štirikrat več moških kakor žensk.

Zadnje raziskave kažejo porast alkoholizma tudi med ženskami. Najverjetneje je v Sloveniji 80.000 oseb, ki jih medicinska klasifikacija uvršča med ljudi, odvisne od alkohola (*ibid.*). Eden od razlogov za alkoholizem žensk je najti v dejstvu, da je formalna enakopravnost prinesla ženski dvojne obremenitve.

V gospodinjstvu mora večino dela opraviti sama, kar jo lahko spravi v stisko in si poišče pomoč v alkoholu.

/Ženska, stara 40 let:/ Tolažba mi je bila pijača.

/Mlada brezposelna ženska:/ Prijatelj je živel pri meni, hotel je, da mu kuham in perem. Sam pa je kar naprej hodil s prijatelji po gostilnah in velikokrat je prišel pijan domov. Če pa sem šla v gostilno jaz, se je jezil, da ne zgleda dobro, če hodi ženska po gostilnah.

Že Elizabeth Ettore je zapisala, da je alkoholizem odgovor žensk na psihološki stres, ki je povezan z odnosi, z občutki napetosti in s stresi iz vsakdanjega življenja. Zato ženske v raziskavah najpogosteje navajajo, da pijejo zato, da bi se sprostile in pozabile na napetosti, povezane s skrbjo za druge. Pitje jim velikokrat pomeni nekaj, kar daje občutek samostojnosti v odločitvi, občutek avtonomnosti, saj je odvisnost povsem individualno dejanje.

/Ženska, stara 40 let:/ Kozarček pijače, ki sem ga popila, mi je dajal pogum.

/Ženska, stara 46 let:/ Vsak dan, vsako uro nikoli nisem vedela, kaj bo, ko bo prišel. Hodila sem po stanovanju zaradi strahu sem tudi veliko pila, da bi lahko prenesla njegovo zajebavanje.

Razvoj alkoholizma v menopavzi je povezan z duševnimi spremembami ženske v tem obdobju. Odnos s partnerjem je lahko slab, otroci se osamosvojijo, ženske se izločijo iz prejšnjega angažiranega življenja. Zaradi tega se počutijo razočarane, osamljene in pozabljene. Uteho iščejo v alkoholu.

/Ženska, stara 40 let:/ Prepiri so bili že za vsako malenkost. Stvar se je še zaostrila, ko je udaril. Odtlej tudi spal ni več doma. Sumila sem, da ima drugo, saj ga ni bilo domov tudi po tri dni in več. Postala sva si tujca. Službe nisem več zdržala brez kozarca.

Ženske vrednotijo same sebe zlasti prek odnosov z drugimi.

Če v odnosu (družina, partner) niso uspešne, se doživljajo kot slabe, nevredne in se zatečejo k pitju alkohola.

/Ženska, stara 40 let:/ Fant, s katerim sem bila noseča, me je zapustil. Bila sem sama. Nikogar nisem imela in obup je postajal vse večji. Pogum sem iskala v tem, da sem si pri šanku natočila šilček likerja, kasneje pa dva. To mi je dajalo moč in tolažbo hkrati.

Pogosto začne žena piti ob možu alkoholiku.

/Ženska, stara 32 let, brezposelna:/ Tudi mož je pil.

/Ženska, stara 42 let:/ Včasih sem si prizadevala, da bi prenehala piti, vendar nisem bila dovolj močna in lahko me je bilo pregovoriti s strani mame in moža.

/Ženska, stara 46 let:/ Mož me je na začetku silil, da sem pila skupaj z njim.

Velikokrat se alkohlizem žensk prenaša iz generacije v generacijo.

/Ženska, stara 42 let:/ Otroštvo in mladost sem preživela pri starših, ki so se vdajali alkoholu. Piti sem začela že kot otrok. Zaradi tega sem imela probleme v šoli in sem nazadovala.

/Ženska, stara 34 let:/ Mož je bil iz družine, kjer je oče pil. Z ženo sta se velikokrat tudi prepirala. Pa tudi pretepal jo je. Mož je prevzel od njiju vzorec in stil življenja.

/Ženska, stara 32 let, brezposelna:/ Moj oče je bil alkoholik. Zaradi tega je tudi umrl. Prav tako njegovi starši in starši moje mame. Alkoholizem se v naši družini vleče že skozi generacije.

Ženske navadno pijejo žgane piječe in ponavadi same:

/Mlada ženska, brezposelna:/ Zopet sem bila povsem sama. Tolažbo mi je delala pijača. Imela sem jo vedno doma. Pila sem na skrivaj.

/Mlada ženska, brezposelna:/ Še naprej sem bila sama doma, poslušala sem glasbo in uživala ob kozarcu.

/Ženska, stara 32 let, brezposelna:/ Nikoli nisem pila po gostilnah. Če sem si že kupila kaj za pit, sem spila doma.

Zdravstvene komplikacije so pri alkoholičarkah pogostejše, zlasti psihične. Za zdravljenje se težje odločijo, ker se bojijo reakcij okolice.

/Ženska, stara 46 let:/ Nisem hotela, da bi drugi vedeli. Mislila sem, da je to stvar družine, hotela sem skriti pred drugimi.

Zakoni, v katerih je ženska alkoholičarka, prej razpadejo, ker možje niso pripravljeni toliko pomagati pri zdravljenju kot žene.

/Ženska, stara 40 let:/ Pila sem na žalost, veselje, jezo, glavobol. Vložil je prošnjo za ločitev. To me je popolnoma vrglo iz tira. Začela sem se bolj piti. Sledila je uradna ločitev, spakiral je in odšel.

Pri alkoholičarkah gre pogosto za kombinirano odvisnost, skoraj vsaka druga je odvisna tudi od tablet. Zelo značilna je popolna socialna izolacija in osamitev, kar ženske najhujše prenašajo.

/Mlada ženska, brezposelna:/ Ostala sem brez službe. Denarja ni bilo več, jaz pa sem ga potrebovala za pijačo. Socialna mi je vzela otroke. Ostala sem čisto sama. Pila sem in pila.

/Ženska, stara 42 let:/ Ostala sem brez prijateljev, sorodniki se me sramujejo, mati pa živi v domu za stare.

Posledice alkoholizma se velikokrat kažejo tudi na delovnem mestu in lahko nazadnje vplivajo tudi na izgubo službe.

/Ženska, stara 40 let:/ V službi sem začela izkoriščati vso bolniško, saj mi je postala služba odvečno breme. Ostala sem brez službe.

/Ženska, stara 42 let:/ Pila sem na skrivaj, za gospodinjstvo nisem skrbela, in po 18 letih delovne dobe sem zapustila službo.

Alkoholizem pri ženskah večkrat vpliva tudi na odvzem otroka in tako postane povsem razvrednotena. V družbi je vrednost materinstva tako poudarjena, da je odvzem otroka za žensko eden najbolj bolečih dogodkov.

/Mlada ženska, brezposelna:/ Denarja ni bilo več, jaz pa sem ga potrebovala za pijačo. Socialna mi je otroka kmalu po tem vzela.

V nasprotju z moralno etiketo, ki se pripenja »pijanki«, je alkoholizem moških manj odvisen od moralnih etiket in je tudi neodvisen od vprašanj moške promiskuitete. Ženska, ki uživa alkohol, je pogosto opredeljena kot nemoralna in »lahka«, kakor se je izrazila neka ženska v intervjuju. To pa je zopet kazalec dvojne diskriminacije.

V nasprotju z ženskami, ki pijejo, prihaja pri moških tudi do agresivnega vedenja. Moško izražanje jeze se lahko pod vplivom alkohola manifestira v obliki fizičnega in spolnega nasilja nad osebami, ki so mu najbližje:

/Mlada ženska:/ Ko je mož trezen, se kar razumeva. Ko pa kaj spije, je hudo. Takrat se včasih tudi spreva. Ko je pijan, kriči name brez pravega vzroka. Pravi, da nič ne delam, samo poležavam.

/Ženska, stara 46 let:/ Ko je bil pijan, me je udaril. Najprej me je vlekel za lase, nato pa še mahnil.

/Ženska, stara 46 let:/ Pri zdravniku sem bila večkrat, že zato, ker v službo nisem mogla iti, ker sem bila cela plava, po obrazu, po vratu, vsepovsod. Dvakrat so me peljali v bolnico, ker sem bila v nezavesti, imela sem razbito glavo.

/Ženska, stara 46 let:/ Kadar je bil pijan, me je posilil. Če ni šlo drugače, me je najprej udaril.

Večina legalnih in ilegalnih drog spremeni status ali status tistega, ki jih uporablja, v skladu s tem, ali jih uporablja moški ali ženska, in s tem, kakšne socialne definicije se v določenem času in v določeni kulturi pripenjajo na biološke razlike med spoloma. V naši kulturi je ženska odvisnost ne le vprašanje legalnosti in medicinske sprejemljivosti, temveč tudi moralno vprašanje, ki reproducira dvojno diskriminacijo prizadetih.

Literatura

M. McDonald (1994): *Gender Drink and Drugs*. Oxford: Berg.

J. Hendry (1994), Drinking and Gender in Japan. V: M. McDonald, *Gender Drink and Drugs*. Oxford: Berg (175-187).

B. Thom (1994), Women and Alchohol – The Eurgence of a Risk Group. V: M. McDonald, *Gender Drink and Drugs*. Oxford: Berg (33-49).

V. Razboršek, M. Krištof (1988), *Kaj vem o alkoholizmu in drugih zasvojenostih?* Ljubljana: Delavska enotnost.

G. Vines (1995), *Jaz sem pijan ti si pijan*. Ljubljana: Zdravje.

D. Zaviršek (1993), Ženske in duševno zdravje v feministični antropologiji. *Socialno delo 32*, 1/2.

– (1994), *Ženske in duševno zdravje*. Ljubljana: VŠSD.